

INKLUZIVNO OBRAZOVANJE U REPUBLICI SRPSKOJ: FORMALNA OSNOVA I PRAKSA¹

Branko Anđić²

direktor JU OŠ „Petar Petrović Njegoš“, Busnovi; NVO „Persona“, Banjaluka

PREGLED ZAKONA KOJI REGULIŠU PITANJA ŠKOLOVANJA DJECE SA PP

Školovanje djece s tzv. posebnim obrazovnim potrebama (skr. PP) u osnovnim i srednjim školama u Republici Srpskoj regulišu gotovo svi zakonski i podzakonski aktikoji se odnose na obrazovanje; izdvajamo:

- Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH, od 1. 6. 2003. godine;
- Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 74/08, 71/09 i 104/11);
- Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 74/08, 106/09 i 104/11);
- Pravilnik o vaspitanju i obrazovanju djece s posebnim obrazovnim potrebama u osnovnim i srednjim školama („Službeni glasnik Republike Srpske“, br.85 od 29. septembra 2004. godine);
- Pravilnik o procjeni potreba i usmjeravanju djece i omladine sa smetnjama u razvoju², „Službeni Glasnik Republike Srpske“, broj 117, od 18.12.2012. godine (Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite);
- Kao i drugi zakonski i podzakonski akti u obrazovnom sistemu Republike Srpske.

U ovim i drugim dokumentima sadržani su odgovori na pitanja koja nastavnici često postavljaju kada je riječ o uključivanju učenika sa smetnjama u razvoju³ u redovan vaspitno-obrazovni (skr. v/o) sistem.

Prema važećim zakonima, obrazovanje djece s PP sastavni je dio jedinstvenog obrazovnog sistema Republike Srpske, tako da se ova djeca mogu školovati u:

- redovnim odjeljenjima u osnovnim i srednjim školama,
- specijalnim odjeljenjima u redovnim školama,

¹ Ovaj radni dokument kreiran je za potrebe gostujućeg predavanja održanog na PIM Univerzitetu, Banjaluka, 26.3.2015. godine u okviru predmeta „Psihologija djece s posebnim potrebama“ (odgovorni predmetni nastavnik: doc. dr Siniša Subotić), koji se realizuje u sklopu prvog ciklusa studijskog programa „Psihologija“. Dokument je interno recenziran i ulazi u sastav obavezne ispitne literature na navedenom predmetu za školsku 2014/2015. godinu.

² Adresa e-pošte autora: brankoandj@gmail.com

³ Odrednica „djeca sa smetnjama u razvoju“ definisana je „Pravilnikom o procjeni potreba i usmjeravanju učenika“

- specijalnim (posebnim) ustanovama, ako je procijenjeno da je to u interesu učenika.

PROCEDURE RAZVRSTAVANJA – PROCJENA POTREBA I USMJERAVANJE DJECE I OMLADINE SA SMETNJAMA U RAZVOJU (PP)

Ako je pri upisu djeteta u prvi razred osnovne (i srednje škole) primijećeno da dijete ima smetnje, školski stručni tim odmah nakon uključivanja započinje opservaciju, tj. praćenje napredovanja djeteta koje je upisano u prvi razred.

Stručni tim, u idelanim uslovima čine pedagog, psiholog, logoped, oligofrenolog, nastavnik (razredni starješina) i roditelj/staratelj u početku se sastaje jednom sedmično (kasnije po dogovoru/potrebi) i razgovara o djetetu i njegovim problemima, prikuplja potrebnu dokumenaciju i vodi pismena zapažanja.

Pedagog i nastavni starješina su obavezni dio stručnog tima koji vrši opservaciju djeteta, a sve u saradnji i dogovoru sa roditeljem djeteta. Od 2009 godine većina osnovnih škola u Republici Srpskoj zapošljava drugog stručnog saradnika tj ; psihologa te i on postaje dio stručnog tima (vrlo mali broj škola ima zaposlenog logopeda). U dogovoru sa roditeljima, uz napisano mišljenje i prikupljenu dokumentaciju, dijete ide na prvostepenu stručnu komisiju za procjenu potreba i usmjeravanje djece i omladine sa smetnjama u razvoju pri nadležnom centru za socijalni rad.

Prvostepena stručna komisija nakon provedenih i zakonom utvrđenih procedura donosi dokument pod nazivom „Nalaz i mišljenje“, koji sadrži individualni plan podrške licu/učeniku sa smetnjama u razvoju.

Navedeni dokument (nalaz i mišljenje) dostavlja se institucijama koje su nadležne za realizaciju predloženog plana podrške za lice sa smetnjama u razvoju.

Napomena: Do 2012 godine bila je praksa i zakonska obaveza da se djeci izdaje „Rješenje o razvrstavanju“. Stručni saradnici kao i nastavnici su to u svakodnevnoj komunikaciji nazivali „Rješenje o kategorizaciji“ (ili samo: „kategorizacija“). S obzirom na to da nijedan zakon ne djeluje retroaktivno, sada imamo situaciju da dio učenika ima „nalaz i mišljenje“, a dio „rješenje o razvrstavanju“.

Kada je riječ o školovanju učenika, **individualni plan podrške** najčešće se odnosi na pravo uključivanja djeteta u redovan v/o sistem, izbor nastavnog plana i programa (skr. NPP), pravo na asistenta u nastavi itd.

Međutim, preporuke komisije po pitanju daljeg školovanja ponekad izostaju ili su nejasno definisane što u v/o sistemu dovodi do nejasnoća u daljim procedurama, posebno oko izbora NPP-a.

Prema pravilniku o procjeni potreba i usmjeravanju učenika nalaz i mišljenje prvostepene stručne komisije koje se dostavi u školu, treba da sadrži: opis lica sa smetnjama i njegovo funkcionisanje, podršku koju treba ostvariti, vrstu privremenog ili trajnog oštećenja ili oboljenja, postojanje sposobnosti ili nesposobnosti za samostalan

život, potrebu za stalnom ili djelimičnom pomoći i njegom od strane drugog lica, individualni plan podrške licu sa smetnjama, kao i druge podatke od interesa.

Takođe, nalaz i mišljenje prvostepene stručne komisije ukazaće nam i na to da li je riječ o:

- a) licu sa oštećenjem vida,
- b) licu sa oštećenjem sluha,
- c) v) licu sa oštećenjem u govorno- glasovnoj komunikaciji,
- d) g) licu sa tjelesnim oštećenjem i hroničnim oboljenjima,
- e) licu sa intelektualnim oštećenjem,
- f) đ) licu sa psihičkim poremećajima i oboljenjima,
- g) licu sa višestrukim smetnjama.

Nakon provedenih aktivnosti u toku prvog razreda (*zapažanja školskog stručnog tima o napredovanju i mogućnostima učenika s PP, preuzetog nalaza i mišljenja prvostepene stručne komisije, mišljenja odjeljenjskog vijeća*) školski stručni tim predlaže nastavničkom vijeću verifikaciju nastavnog plana i programa po kojem će se učenik dalje školovati (prilog, obrazac-odluka nastavničkog vijeća).

Sve procedure oko usmjeravanja učenika i njegovog daljeg školovanja trebaju se završiti u toku prvog razreda do kraja prvog polugodišta odnosno do kraja školske godine uz aktivno učešće i saradnju roditelja.

NASTAVNI PLANOVI I PROGRAMI

Za učenike s PP u osnovnim školama u Republici Srpskoj urađeni su posebni NPP-i to:

- 1) za slijepce i slabovide učenike,
- 2) za učenike oštećenog sluha,
- 3) za lako mentalno retardirane učenike,
- 4) za umjereno mentalno retardirane učenike.

Sa učenicima oštećenog vida i sluha u redovnoj školi (i specijalnim odjeljenjima i specijalnoj ustanovi) nastava se realizuje po posebno urađenom NPP-u u skladu sa nalazom i mišljenjem komisije za procjenu potreba i usmjeravanje učenika sa smetnjama u razvoju i **odluke nastavničkog vijeća u školi** (videjti NPP-e).

Sa učenicima koji su lako mentalno retardirani (tj. sa lakšim oštećenjem intelektualnog funkcionisanja)⁴ nastava se realizuje po planu i programu za LMR, što podrazumijeva redukovani program i drugačiji plan tj. raspored nastavnih predmeta, posebno u višim razredima, u odnosu na ostale učenike redovnog odjeljenja u koje je učenik s PP upisan.

⁴ Odrednica „lakše oštećenje intelektualnog funkcionisanja“ formalno je propisana zamjena za „laku mentalnu retardaciju“ – po novom „Pravilniku o procjeni potreba i usmjeravanja djece i omladine sa smetnjama u razvoju“.

Poštujući pravo djeteta da se školuje u redovnoj školi, kao i pravo roditelja da odluči da li će to biti redovna škola ili institucija zatvorenog tipa, potrebno je na nivou škole iznaći najoptimalnija rješenja za svako dijete u realizaciji navedenog NPP-a.

U tom cilju u školi je neophodno angažovati sve raspoložive resurse kako bi se zadovoljile posebne potrebe djece sa lakšim oštećenjem intelektualnog funkcionisanja u socijalnom modelu inkluzije i prihvaćanju učenika.

Prije nego što počne realizacija NPP-a za lako mentalno retardiranog učenika u redovnom odjeljenju, potrebno je da školski stručni tim i razredni, odnosno predmetni nastavnici detaljno analiziraju NPP za LMR učenike (posebno u višim razredima na sastancima odjeljenjskih vijeća), kako bi se iznašla najoptimalnija rješenja tokom realizacije sadržaja.

Većina nastavnih predmeta u NPP-u kod redovnih učenika podudara se sa NPP za LMR, tako da tipično nisu potrebne velike modifikacije u organizaciji i realizaciji nastave srpskog jezika, matematike, fizičkog vaspitanja, muzičke i likovne kulture.

Kao problem u organizovanju nastave-rada javiće se veći broj časova tehničkog obrazovanja koji imaju LMR-i u odnosu na časove tehničkog obrazovanja koji su predviđeni za učenike redovnih odjeljenja. U rješavanju ovog dispariteta pomoć pruža defektolog, naravno ako ga škola ima. Ako škola nema defektologa treba naći druga rješenja i utvrditi protokole realizacije (moguća je realizacija na časovima matematike, informatike, nastavnici za podršku tj, nastavnici koji u tom momentu nemaju svojih redovnih časova, povremeno pomoć i drugih aktera v/o procesa- npr; asistenta u nastavi).

Kada je riječ o nastavnim predmetima poznavanje prirode i poznavanje društava, u višim razredima osnovne škole za učenike sa LMR-om neophodno je timsko planiranje, programiranje i realizacija nastavnih predmeta i njihovih sadržaja. To treba da čine nastavnici istorije i geografije za nastavu poznavanje društva, odnosno biologije, hemije i fizike za nastavu poznavanje prirode.

Napomena: Ocjena je integrisana i unosi se u odjeljenjsku knjigu i drugu dokumentaciju u nastavni predmet poznavanje prirode, odnosno poznavanje društava, pošto su ovi predmeti propisani NPP-om za LMR, a sadržaji realizovani u redovnom odjeljenju na način kako je to iznad navedeno. Uspjeh učenika iskazuje se u posebnim tabelama na kraju odjeljenjske knjige.

Bez obzira na disparitet navedenih nastavnih predmeta u NPP za LMR u odnosu na NPP redovnih učenika, ovaj NPP omogućava kontinuitet i nastavak daljeg školovanja u trogodišnjim strukama i zanimanjima u redovnim srednjim stručnim školama, opet po posebnim za njih urađenim nastavnim planovima i programima za pojedine struke i zanimanja, što je od velikog značaja za budućnost LMR učenika.

Ako zanemarimo posebne potrebe i postojeće i objavljene NPP za LMR učenike i uključimo ih i školujemo po redovnom NPP-u (navodeći razloge koji se očituju u nepodudarnosti nastavnih predmeta, broja sati itd.) učenike sa smetnjama u razvoju stavljamo u neravnopravan položaj. Tehnički/formalno rješavamo problem (isti predmeti i isti sadržaji NPP-a), međutima učenike s PP opterećujemo „nepotrebnim informacijama“ i potencijalnom mentalnom naporu izvan njihovog opsega sposobnosti, zanemarujući nivo njihovog kognitivnog razvoja i njihove mogućnosti. Na ovaj način očekivani ishodi znanja učenika u odjeljenju postaju i njihovi ishodi (bez obzira na to da li im se rade individualno prilagođeni programi).

Ako učenici sa LMR prate redovan NPP, oni stižu mogućnost upisa u gimnazije i druge četvorogodišnje srednje stručne škole i fakultete, čime formalizujemo njihovo obrazovanje. Na taj način učenici stižu diplome; međutim, nisu konkretno obučeni za bilo koju vrstu posla i samim tim smanjuju im se šanse da se zaposle.

U pojedinačnim slučajevima, u skladu sa posebnim potrebama, komisija može predložiti realizaciju redovnog NPP-a. Ako nastavničko vijeće na prijedlog stručnog tima donese takvu odluku (da učenik sa lakom mentalnom retardacijom i senzornim oštećenjima prati nastavu po redovnom NPP-u) neophodna je stalna procjena napredovanja i eventualno predlaganje promjena u realizaciji NPP-a u dogovoru i saradnji sa roditeljima.

Učenici sa **umjerenom i težom mentalnom retardacijom** i višestrukim (težim) smetnjama, u skladu sa predloženim NPP-om, školuju se kroz tri nivoa. Svaki nivo ima tri godine, što je ekvivalent devetogodišnjem školovanju. Oni umjesto nastavnih predmeta imaju vaspitno-obrazovna područja.

Vaspitno-obrazovna područja (nastavni predmeti) u svim nivoima i godinama su sljedeća:

- 1) Razvoj psihomotorike i fizičko vaspitanje,
- 2) Razvoj govora i jezika,
- 3) Poznavanje okoline,
- 4) Briga o sebi i socijalni razvoj,
- 5) Radno vaspitanje i obuka,
- 6) Likovno vaspitanje,
- 7) Muzičko vaspitanje.

NPP četvrtog nivoa realizuje se u specijalnim ustanovama, u posljednje vrijeme i dnevnim boravcima pri udruženjima. Četvrti nivo nema status srednje (stručne) škole mada se u njemu, u skladu sa NPP-om, provode aktivnosti koje podrazumijevaju obuku u tkalačkoj, krojačkoj, keramičkoj radionici i radionici za obuku uzgoja cvijeća i povrća... Učenici sa **umjerenom i težom mentalnom retardacijom**, i višestrukim (težim) smetnjama u redovnim školama uvijek imaju predmete tj. vaspitno-obrazovna područja po NPP-u za umjerenu mentalnu retardaciju i ocjenjuju se opisno.

Deveti razred osnovne škole je za učenike s PP-a vrijeme profesionalnog usmjeravanja i vrijeme za novu procjenu potreba od strane prvostepene stručne komisije radi izbora zanimanja.

Zbog daljeg školovanja u redovnom v/o sistemu, kontinuiteta i lakšeg praćenja nastave u **srednjim stručnim školama** za učenike sa posebnim potrebama, urađeni su posebni nastavni planovi i programi za neke struke i zanimanja i to za:

- 1) lako mentalno retardirane učnike,
- 2) učenike oštećenog sluha,
- 3) v) učenike oštećenog vida.

POSEBNO URAĐENI NPP-I ZA SREDNJE STRUČNE ŠKOLE

NPP-i za LMR-e učenike

<i>Struka</i>	<i>Zanimanje</i>
Geodezija i građevinarstvo	zidar-moler
Tekstilstvo i kožarstvo	krojač-konfekcijski šivač
Ugostiteljstvo i turizam	kuvar
Poljoprivreda i prerada hrane	pekar
Ostale djelatnosti	frizer
Mašinstvo i obrada metala	bravar
Poljoprivreda i prerada hrane	cvjećar-vrtlar

LMR učenici mogu se školovati u redovnim srednjim stručnim školama u navedenim, ali i **drugim trogodišnjim** strukama i zanimanjima, ako je to u skladu sa preporukama komisije za procjenu potreba i usmjeravanje djece i omladine sa smenjama u razvoju i ako je nastavničko vijeće o tome donijelo odluku nakon praćenja i prijedloga školskog stručnog tima u toku prvog polugodišta, odnosno prve godine školovanja u navedenoj struci i zanimanju.

Nastavni sadržaji iz pojedinih nastavnih predmeta gore navedenih struka i zanimanja za LMR učenike ne mogu se preuzimati i prenositi u redovne NPP-e ili druga zanimanja i struke. Npr. sadržaji NPP-a za bravare ne mogu se prenositi u program instalatera ili automehaničara.

Djeca oštećenog sluha mogu se školovati u redovnim srednjim školama u navedenim i **drugim trogodišnjim i četvorogodišnjim** strukama i zanimanjima, ako je to u skladu sa njihovim mogućnostima, preporukama komisije za procjenu potreba i usmjeravanje djece i omladine sa smenjama u razvoju nakon profesionalnog usmjeravanja i ako je nastavničko vijeće o tome donijelo odluku nakon praćenja i prijedloga školskog stručnog tima u toku prvog polugodišta, odnosno prve godine školovanja u navedenoj struci i zanimanju. U izboru zanimanja gluvi i nagluvi učenici treba voditi računa o najboljem interesu učenika, ali i njegovim slušnim i govornim mogućnostima.

NPP-i za učenike oštećenog sluha

<i>Struka</i>	<i>Zanimanje</i>
Geodezija i građevinarstvo	zidar- moler
Tekstilstvo i kožarstvo	<ul style="list-style-type: none">▪ krojač,▪ obućar▪ galanterista
Hemija, nemetali i grafičarstvo	hemijski operater
Poljoprivreda i prerada hrane	pekar
Ostale djelatnosti	frizer

NPP-i za učenike oštećenog vida

<i>Struka</i>	<i>Zanimanje</i>
Tekstilstvo i kožarstvo	krojač
Poljoprivreda i prerada hrane	cvjećar-vrtlar
Ekonomija, pravo trgovina	poslovno pravni tehničar
Zdravstvo	fizioterapeutski tehničar

Djeca **sa oštećenjem vida** mogu se školovati redovnim srednjim školama u navedenim i **drugim trogodišnjim i četvorogodišnjim** strukama i zanimanjima, ako je to u skladu sa preporukama komisije za procjenu potreba i usmjeravanje djece i omladine sa smjenjama u razvoju i ako je nastavničko vijeće o tome donijelo odluku nakon praćenja i prijedloga školskog stručnog tima u toku prvog polugodišta, odnosno prve godine školovanja u navedenoj struci i zanimanju.

U izboru zanimanja slijepih i slabovidih učenika takođe treba voditi računa o najboljem interesu učenika, ali i njihovim mogućnostima i načinima učenja i sticanja znanja.

Stručni tim i odjeljenjsko vijeće u školi za svakog učenika koji nastavu prati po posebnom nastavnom planu i programu treba iznaći najbolje rješenje kako da uskladi raspored časova i aktivnosti učenika s posebnim potrebama i ostalih učenika (ovdje je od presudnog značaja pomoć i uloga školskog defektologa, ako postoji).

Roditelji su maksimalno uključeni u sve aktivnosti koje se odnose na školovanje njihovog djeteta u srednjim školama, posebno oko izbora zanimanja. Prilikom izbora zanimanja treba voditi računa o najboljem interesu učenika, ali i njegovim mogućnostima. Sami učenici prolaze kroz proces „profesionalne orijentacije“ u okviru škole, a povratna informacija od strane učenika uzima se u obzir ako se roditelji slože.

INDIVIDUALNO PRILAGOĐENI PROGRAMI

U neposrednom radu sa učenicima s posebnim obrazovnim potrebama, kako u osnovnim, tako i u srednjim školama, neophodno je uraditi i realizovati individualno prilagođene programe (globalne i operativne).

Individualno prilagođene programe ne treba poistovjetiti sa NPP-om za mentalno retardirane učenike ili učenike oštećenog sluha ili vida. Oni se rade za svakog učenika s posebnim obrazovnim potrebama u okviru NPP-a koji se realizuje s tim učenicom.

Izrada individualno-prilagođenog programa zasniva se na procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika, tj. njegovih „jakih“ strana, a tek potom na procjeni područja koja treba razvijati.

Prilagođene programe rade nastavnici uz pomoć stručnih saradnika. Roditelji/staratelji učenika s posebnim obrazovnim potrebama trebaju o tome biti upoznati i po potrebi uzeti učešće u njegovoj izradi i realizaciji.

Posebnu pažnju treba obratiti na aktivnosti i predmete koji se odnose na sticanje radnih vještina u višim razredima osnovnih škola i učenika u srednjim školama (srednje stručne škole).

Individualno prilagođeni programi moraju imati jasno iskazane ciljeve, naznačene sadržaje, metode, oblike, sredstva i pomagala u radu, rokove i osobe zadužene za njihovo provođenje i praćenje.

Etape prilikom izrade individualno prilagođenog programa:

- inicijalna procjena-utvrđivanje nivoa znanja koje učenik posjeduje,
- utvrđivanje obima i sadržaja nastavnih predmeta koje bi učenik trebao savladati u skladu sa NPP-om koji prati.
- utvrđivanje vremenskog roka (kratkoročni i dugoročni ciljevi i zadaci),
- izbor metoda, individualizovanih postupaka, sredstava i pomagala,
- praćenje i načini vrednovanja postignuća učenika.

Planiranje, programiranje i praćenje realizacije individualno prilagođenog programa trebalo bi analizirati mjesečno (sastanak stručnog tima i evaluacija).

Na kraju svake školske godine stručni tim i nastavnici trebaju uraditi (zajednički) pisani izvještaj o postignutim rezultatima za svakog učenika sa PP i preporukama koje će se odnositi na budući rad i aktivnosti.

Srednje stručne škole u trogodišnjem zanimanju za koje postoje posebni NPP i za djecu s posebnim potrebama i druge trogodišnje i četvorogodišnje srednje škole koje upisuju učenike sa PP u prvi razred (ako to nije urađeno u devetom razredu osnovne škole)

trebaju provesti iste procedure verifikacije NPP-a tj. izbora zanimanja na sjednici nastavničkog vijeća, što se zapisnički konstatuje.

U toku nastavnog procesa napredovanje učenika s PP-a u osnovnoj i srednjoj školi intenzivno se prati, kako bi se odgovorilo potrebama učenika sa smetnjama u razvoju. U slučaju promjena, na zahtjev obrazovne ustanove ili drugih lica u skladu sa pravilnikom o procjeni potreba, nadležni centar za socijalni rad ili služba socijalne zaštite dužni su pokrenuti novi postupak procjene i utvrđivanja potreba.

VOĐENJE DOKUMENTACIJE

Učenici s posebnim potrebama koji su LMR upisuju se u istu odjeljensku knjigu u koju se upisuju i učenici koji prate redovnu nastavu.

U imenik se unose traženi podaci i raspored predmeta u skladu sa NPP-om koji se realizuje.

Učenici koji prate nastavni plan i program za umjereno i teže mentalno retardirane i učenike sa višestrukim smetnjama, takođe se upisuju u istu odjeljensku knjigu, u dio koji je štampan po područjima i nivoima.

Uspjeh učenika sa posebnim potrebama koji su upisani u redovnu školu i imaju urednu dokumentaciju (nalaz i mišljenje prvostepene stručne komisije o procjeni potreba i usmjeravanju djece i omladine sa smetnjama u razvoju i odluku nastavničkog vijeća o realizaciji predloženog NPP-a) unosi se u posebnu tabelu o uspjehu učenika sa PP na kraju odjeljenske knjige.

Napomena: U ovom trenutku ne postoje posebni obrasci za slabovide, gluhe i sl. učenike.

OCJENJIVANJE

Učenici s posebnim potrebama ocjenjuju se u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima.

Samo učenici sa umjerenom i težom mentalnom retardacijom, autistična djeca i djeca sa višestrukim (težim) smetnjama ocjenjuju se opisno i to:

- a) ističe se,
- b) dobar,
- c) zadovoljava.

Opšti uspjeh učenika na kraju prvog i drugog polugodišta konstatuje se riječju „završio“

DOSJE

Dosje predstavlja dokument koji sistematski i objektivno objedinjuje sve važne informacije neophodne za vaspitno-obrazovni proces koji se odvija u školi.

U dosjeu je sva dokumentacija učenika sa posebnim potrebama skupljena na jednom mjestu. Kroz dokumentaciju se prati učenikovo napredovanje tokom čitavog školovanja. Na kraju osnovne škole učenički dosije se službenim putem prosljeđuje u srednju školu koju je učenik upisao.

Sadržaji dosjea: Opšti podaci o učeniku, nalaz i mišljenje komisije za procjenu potreba i usmjeravanje učenika, ljekarski nalaz(i), anamneza, oligofrenološka i/ili logopedska opservacija, pedagoški status (koliko je uspio da prati predviđeni NPP), nalaz psihologa, zapažanja i mišljenja nastavnika, odluka-obrazac nastavničkog vijeća o realizaciji NPP-a i sve ono što je od značaja za školovanje i život učenika s PP.

LIČNI OSVRT I MIŠLJENJE

Sve prethodno navedeno predstavlja „presjek“ onog što država danas traži od škole u vezi sa inkluzivnim obrazovanjem. Nekima ovo možda izgleda previše komplikovano, nekima ne, a nekima se može učiniti da je riječ o „samo još jednom trendu“. Ipak, imajte u vidu da priča o obrazovnoj inkluziji kod nas traje već dobru deceniju (u svijetu dosta duže od toga), ali mi smo tek prošle školske godine dobili odjeljske knjige u koje se učenicima mogu opisati ocjene u skladu sa NPP koji pohađaju... udžbenici su na putu... kažu nam – doći će... Možete i sami pretpostaviti kako je tek bili prije nekoliko godina...

Realnost je da sve opisano u praksi vrlo teško izvodljivo i da je veliko pitanje kako se to sve realizuje po individualnim školama. Na papiru: super! Za inspektore i savjetnike: super! Za direktora: super! Za roditelje, pa...: super!

Na osnovu ličnog iskustva zaključujem da bi većina nastavnika koji imaju dijete sa posebnim potrebama u razredu radije da imaju razred od 50 učenika, nego to jedno dijete sa posebnim potrebama. Razlog je jednostavan, ljudi nisu osposobljeni za rad sa ovom djecom i za navedene administrativne zahtjeve, nemaju uslove, mogućnosti, redovan NPP je preobiman, roditelji imaju svoja očekivanja, nadzornici svoja, direktor svoja, stručna služba svoja... i tako u nedogled.

Po prethodno navedenom, nastavnik bi trebao biti, u najmanju ruku, neko sa nadljudskim sposobnostima. A, realnosti i nauka nam govori suprotno, a to je da je većina ljudi koji radi u prosvjeti nije nadprosječnih sposobnosti i znanja. Nastavnik je pod ogromnom količinom distresa, jer škola jednostavno nije u prilici da iznese sav taj teret, a posebno ne on sam kao pojedinac.

Međutim, na papiru može sve, pa tako i djeca sa posebnim potrebama trpe, jer jedno pišemo, a drugo radimo. Nastavnici imaju pripreme, pišu raspored, posebno se pripremaju, ali koliko od toga realizuju: e, to već ostaje misterija! No, da ne budem baš toliko kritičan, istako bih da dijete dok je u razrednoj nastavi i može donekle da prati prilagođeni program, ako je učitelj zainteresovan/dovoljno se zalaže. Međutim, u predmetnoj nastavi sve to postaje praktično vrlo teško izvodljivo, ponajviše zbog obima i rasporeda časova, te velikog broja novih nastavnika, što sve postaje očigledno već u šestom razredu.

Šta je *najmanje štetno* za djecu?

To je teško reći, jer varira od slučaja do slučaja, ali, najrealnije je za mnogu djecu sa posebnim potrebama da ipak ne budu u redovnoj školi... Mislim da bi mnogi tako imali manje štete nego sada...

U redovnim školama (pre)teško je i učenicima koji nemaju disabilitete. Jednostavno, niko neće da kaže ono što mi, koji radimo u školi, sve već dobro znamo, a to je da nismo osposobljeni za rad sa učenicima sa posebnim potrebama. Škola je, na kraju dana, jedan ogroman birokratski aparat, koji je davno izgubio svoj smisao, a to je vaspitanje i obrazovanje, ako je to ikada i bio smisao škole...